

Бібліографія вчених Львівської політехніки

Серія історична
(Випуск 2)

КОРІННІ ТОВСТЮК

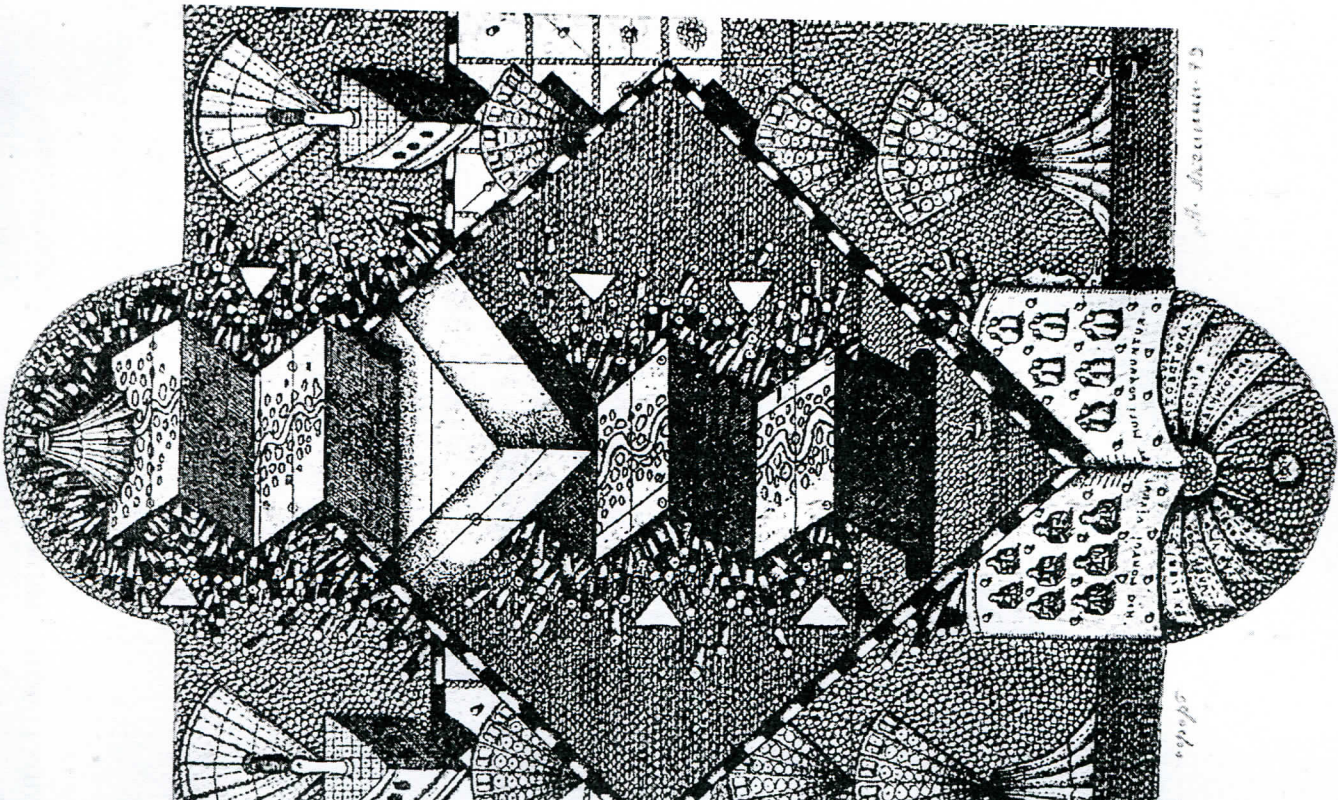
Про життя, його відзеркалення в документах і спогадах, про науку і про поезію, про боротьбу з перемогами і втратами, про те, що сталося, і те, що не відбулося...

До 100-річчя від дня народження

Збірник нарисів, документів,
бібліографічних матеріалів

Львів
Левада 2024

Ілюстрація Корнія Товстюка роботи Олександра Аксініна.
Угорно: Корнія Товстюк – символічне зображення книги із латинським прислів'ям
милт, hic tui loquuntur – «Тут мертві живуть, тут німі говорять»

Авторський колектив збірника нарисів, документів: академік АН УРСР **Олег Снітко** (підрозділ – документ з архіву); академік НАН України **Сергій Фірстов**; академік НАН України **Ігор Юхновський**; **Дарія Берча**; **Іван Будзуляк**, **Микола Гадзюра**, **Костянтин Глухов**, **Лалій Дугаєв**, **Дмитро Заячук**, **Володимир Козьмич**, **Олександр Кікінеші**, **Володимир Літвінов**, **Богдан Лукіянець**, **Володимир Манассон**, **Степан Ільницьук**, **Євген Мороз**, **Лідія Паранчич**, **Віолетта Пасько**, **Ігор Піддубний**, **Горій Пуга**, **Володимир Старик**, **Йосип Стахіра**, **Корнелія Товстюк**, **Наталія Товстюк**, **Василь Фогій**, **Любов Хархаліс**, **Богдан Червак**, **Євген Шерегій**, **Ірина Шногата** Шнайдер.

За редакцією К. К. Товстюк, Н. К. Товстюк

Науково-технічна бібліотека Національного університету "Львівська політехніка"

Упорядкування – Рената Самогий

Літературознавча стаття – Ірина Барна

Бібліографічне укладання – Олена Ніколюк

Редакційна рада: А. І. Андрухів, О. В. Харгелія, Н. І. Мосієнко

Рецензенти:

Балух В. О., доктор історичних наук, професор, перший проректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Будчук Г. А., доктор фізико-математичних наук, професор, професор кафедри фізики національного університету "Львівська політехніка"

Корній Товстюк. **Про життя, його відзеркалення в документах і спогадах, про науку, про поезію, про боротьбу з перемогами і втрагатами, про те, що сталося, і те, що не сталося...** До 100-річчя від дня народження : збірник нарисів, документів, біобібліографічних матеріалів / Нац. ун-т "Львів. політехніка", Наук.-техн. б-ка; [за ред.: К. К. Товстюк, Товстюк ; упорядник Р. С. Самогий ; бібліограф. укладання О. Б. Ніколюк ; ред. рада: Андрухів, О. В. Харгелія, Н. І. Мосієнко]. – Львів : Левада, 2024. – 272 с. (Біобібліографія з Львівської політехніки. Серія історична ; вип. 2).

Видання відображено основні етапи життя, науковий доробок, громадську діяльність, діяльність та літературну творчість К. Д. Товстюка – доктора фізико-математичних наук, професора Львівської політехніки, члена-кореспондента НАН України, двічі лауреата премії України в галузі науки і техніки.

Видання розраховане на наукових працівників, істориків, бібліотекознавців, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

SBN 978-617-8070-62-5

© Корнелія Товстюк, Наталія Товстюк, 2024

© Видавництво "Левада", 2024

ЗМІСТ

Від укладачів.....	9
Передмова	13
Розділ 1.	
"Життя – це те, що з тобою відбувається..."17	
Корнелія Товстюк, Йосип Стахіра. "Життя – це не про очікування...".....18	
Зупинена мить.....26	
Розділ 2.	
"Слова відлітають, написане залишається"35	
Наталія Товстюк. Шлях до архівів.....36	
Ігор Піддубний. Освіта в Буковині в румунський, до- і повоєнний період.....37	
Наталія Товстюк. "Окраса Вітчизни – її".....40	
Документ, несподівано віднайдений в архіві.....49	
Наталія Товстюк. Алопеція в документах.....54	
Розділ 3.	
"Іноді, тільки зійшовши зі сцени..."75	
Ігор Юхновський. Залишив рясний розсип клейнодів....76	
Сергій Фірстов. Два сторіччя.....78	
Володимир Літвінов. Мое знайомство з К.Д.....81	
Віталій Дугаєв. Уклін моєму Вчителю.....83	
Володимир Манассон. Корній Денисович Товстюк і мої одісеї.....84	
Володимир Старик. Ювілей під час війни.....87	
Йосип Стахіра. Розмова про минуле і майбутнє.....89	
Євген Мороз. Колись давно в Кишиневі.....95	
Корнелія Товстюк. Чому почався Львівський період у долі Корнія Денисовича.....97	
Зупинена мить.....101	

Шлях до архівів

Дуже не простим був шлях до цього розділу, то ж хочу поділати всім, хто надихнув і підтримав мене на ньому. Зрозуміло, розповідь про життя і діяльність Корнія Денисовича Товстюка була б повною без дослідження його дитячих і юнацьких років, про що зараз найкраще нам розповідають його гімназійні листівки 1933-1938 рр. Тож цей шлях почався з архівів, куди мене запровадив мій добрий товариш з дитинства Володимир Старик. Тутіш було багато цікавих знахідок, але найбільш важливою була також моя товаришка з дитинства і товариш по школі Надія та Борис. Саме Надія мені підказала звернутися до директорки Чернівецького ліцею № 5 «Орієнтація» п. Галини Абрам'юк, ентузіазм і любов якої до своєї професії та до нас, її учнів, не осягають. І зараз дуже тепло згадую нашу з нею першу і, сподіваюся, не останню зустріч. Я була подивована, коли на 2-му поверсі ліцею серед його випускників-поетів знайшла Загули, Володимира Кобилянського, письменниці Ірини та інших – побачила і портрет мого Тата. А вже Тато саме йому закладі закінчував 10-й клас у 1940-1941 рр.

Саме п. Галина Абрам'юк порадила мені звернутися до п. Марії Кирилової, яка своєю чергою скерувала мене до завідувачки відділу Чернівецького обласного державного архіву п. Марії Гуцу. Саме вона допомогла мені знайти потрібні документи, а також надати мені адресу, куди писати. Із задоволенням пригадую нашу зустріч і запах старого паперу з матрикалами Чернівецького обласного державного архіву, яким довелось користуватися. Не так просто було знайти саме Татові матрикали, оскільки ліцеїв в Чернівцях було дуже багато, а я не знала, в якому з них навчався мій Тато, знала тільки, що він навчався у румунському ліцеї. Цей пошук здійснили високопрофесійні працівники архіву. Незабутньою для мене залишилась пошукова робота і колективної професійної думки глибоко знайомих мені архіваріусів! Низький їм уклін за це!

Мені дуже підтримали і ректор університету, професор Романович Петришин, і перший проректор, професор Василь Сімонович Балух з тим, щоб потрапити до архіву університету, добрий товариш по курсу проф. Сергій Остапов зазвичайнісінькі всі документи університетського архіву. Звичайно не

все, що хотілось, вдалося знайти, але багато на які питання я отримала фахову відповідь провідного наукового співробітника Чернівецького обласного краєзнавчого музею, доцента ЧНУ, доктор історичних наук Ігоря Піддубного.

У цьому розділі, дорогий Читачу, Вам не буде нудно, навіть коли читатимете про екологічну катастрофу, пов'язану з отруєнням чернівчан, передусім дітей, 1988 р. Секретні документи КДБ (які були відкриті) у справі алопеції передав мені завідувач лабораторії напівпровідникового матеріалознавства Чернівецького відділення ІПМ АН УРСР, старший науковий співробітник, кандидат фізико-математичних наук Орест Данилевич, за що йому величезна дяка.

На початку цього шляху я не сподівалася, що він буде таким захопливим і цікавим, і чомусь я вірю, що ті питання, на які ще не маю відповідей, обов'язково отримаю після нашої Перемоги!

P.S. Перепрошую, якщо у своїй, може, задовгій передмові, когось не згадала. Широ дякую всім, хто провадив мене на цьому шляху.

Напаля Товстюк

*д.ф.-м.н., с.н.с., професор кафедри загальної фізики
Національного університету "Львівська політехніка"*

Освіта в Буковині в румунський, до- і повоєнний період

Освіта – це те, що більшість отримує,
Багато хто передає та лише деякі мають.

Карл Краус

У королівстві Румунія освіта здобувалася у кілька етапів. Зокрема, ті мешканці міста, хто бажав обмежитися виключно початковою освітою, відвідували початкову школу, повний курс якої тривав 7 років, з них два останні були навчанням певної професії. Проте ті учні, які прагнули здобути середню освіту, заходили до початкової школи після 5-ти років навчання та вступали до ліцею. Навчання в ліцеї тривало 8 років і тут учень мав скласти іспити після 5-ти років навчання та при закінченні навчання.

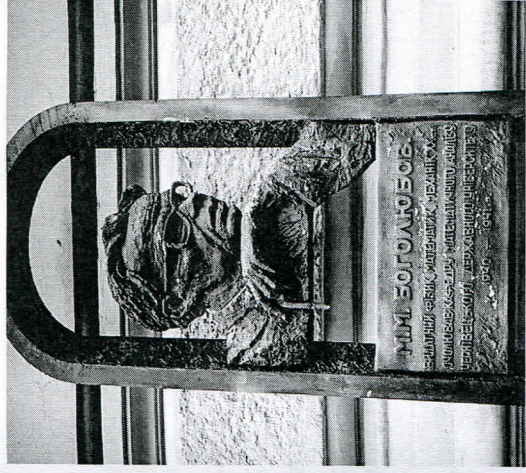
анні у сукупності називалися «бакалаврат», який українці за традицією називали «матура». Складені випускні іспити, за певної кількості балів, давали право вступати до вищого навчального закладу. Деяко нижчі бали могли стати підставою для вступу державну службу, згідно з мотивацією самого учня.

У Чернівцях у період між двома світовими війнами діяло до багатьох ліцеїв та гімназій – і державних (7), і приватних (5). Перші були предметом обговорення навіть у відомому публіцисту по місту К. Логіна (ім'я не встановлено), як це зазначає ж Мірча Грігоровіце¹. Найкращі знання, як визнавав наперекір святкування 200-ліття заснування гімназії (ліцею), школи, нині – ліцею № 22 імені Антона Кохановського, Аркадій Овський, все ж давалися у ліцеї № 1 "Арон Пумнул". Провести до нього було складно. Так, уже згаданий А. Жульський розпочав навчання у ліцеї з другого класу, до того рік змінився у Чоловічому православному ліцеї "Митрополит Вєстру". Також і К. Товстюк провчився рік у Ліцеї імені Вєсєлого вєводи Алба-Юлії Мігая, здобувши, як свідчить матрикула, високий результат при складанні іспитів. На новий клас у 1940 н.р. його записали до 6-А класу ліцею "Арон Пумнул"². Згодом вєло з представниками українців Румунії переговори про залучення політичних представників цієї національної партії з німцями, угорцями до фронту національного відновлення, єдиної провладної політичної партії, яка мала право діяльності в Україні. Ця політична партія почала діяти з грудня 1938 р., її діяльність містилася прохання про викладання і навчання українською мовою. Певної угоди досягли на квітень 1940 р., провадити у життя її не вдалося.

До університетської освіти у до- і повоєнні роки, зазначу, працював до Чернівецького державного університету було багато багатьох учених із провідних вишів республіки. Зокрема, а прибув член-кореспондент АН УРСР, професор М. Боголюбов (1940–1941), учений зі світовим іменем, академік, лауреат державної премії, згодом директор Об'єднаного інституту ядер-

¹ Grigoriuță M. *Învățământul în Nordul Bucovinei (1775–1944)*. București : Editura sa și pedagogică, 1993. P. 59.

² Чоловічий ліцеї "Арон Пумнул". Списки учасників ліцея 1939–1940 гг. // Військовий архів Чернівецької області. Ф. 228. Оп. 3. Спр. 240. Арк. 20.

Пам'ятник Миколі Боголюбову, чл.-кор. АН УРСР, професорові, на вул. Університетській, 2 перед математичним корпусом

них досліджень у Дубні (нині покійний). У ЧДУ упродовж 1940–1941 рр. він керував кафедрою математичного аналізу та долучився до організації кафедри алгебри та геометрії³.

Загалом наприкінці 1944/1945 н.р. в університеті працювало 2 доктори, 24 кандидати наук і 32 викладачі. До вишу в цей час навідувався і М. Боголюбов⁴, який тоді був і директором організованого саме для нього Інституту теоретичної фізики в Києві. Про свою співпрацю з Миколаєм Миколаєвичем Боголюбовим у своїх усних спогадах часто згадував перший декан фізико-математичного факультету Степан Трофименко.

Пам'ятна дошка Степанові Трофименку, 1-му декану фізико-математичного факультету ЧДУ, на вул. Університетській

Ігор Піддубний

д.і.н, провідн.н.с. Чернівецького обласного краєзнавчого музею, доцент Чернівецького національного університету

³ Чернівецький державний університет / ред. кол.: К. О. Червінський (голова) та ін. Львів : Вища шк., 1975. С. 48 ; Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича – 145 : колект. монографія / гол. ред. Р. Петришин. Чернівці, 2020, С. 96, 98, 121, 122.

⁴ Там само. С. 51.